

УДК 339.72(045)

Ж. Гарбар

Zh. Garbar

СИСТЕМА ІНСТИТУТІВ РЕГУЛЮВАННЯ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

THE SYSTEM OF REGULATORY INSTITUTIONS OF GLOBAL FINANCIAL MARKET

У статті з'ясовано структуру та основні завдання системи наднаціональних органів регулювання світового фінансового ринку. Обґрунтовано напрями реформування системи регулювання фінансового ринку України.

Ключові слова: фінансовий ринок, система регулювання, рівні регулювання, інститути регулювання, стандарти регулювання, державні регулятори, міжнародні організації.

Постановка проблеми. Світова фінансова криза 2007 – 2009 рр. виявила необхідність перегляду механізмів регулювання світових фінансових ринків та посилення координації між національними регуляторами. Очевидною тенденцією наразі є посилення впливу наднаціональних органів регулювання на процеси розвитку глобального фінансового ринку, активізація діяльності низки міжнародних форумів та організацій, збільшення кількості їх учасників. Сучасна глобалізація впливає на інтернаціоналізацію фінансових ринків, змушуючи національні органи регулювання розвивати двосторонні та багатосторонні зв'язки з іноземними органами регулювання з метою створення системи міжнародного співробітництва у сфері попередження та переслідування шахрайств з фінансовими ресурсами, регулювання сегментів фінансових ринків та інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Проблеми становлення наднаціональної системи регулювання фінансового ринку знайшли відображення в працях таких зарубіжних та вітчизняних науковців, як: А. Абрамов, О. Барановський, В. Геєць, О. Дзюблюк, В. Корнеєв, Я. Міркін, В. Міщенко, С. Науменкова, Б. Рубцов, І. Школьник та ін. Проте подальшого дослідження потребують питання визначення впливу інститутів регулювання світового фінансового ринку на формування прийнятної для вітчизняних умов системи регулювання фінансового ринку.

Постановка завдання. Метою дослідження є з'ясування сутності, структури та основних завдань системи наднаціональних органів регулювання світового фінансового ринку в контексті посилення їх глобальної координації та впровадження міжнародних стандартів регулювання фінансового ринку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система інститутів регулювання світового фінансового ринку представлена трьома рівнями: перший рівень – Група 20 та Рада з фінансової стабільності, другий рівень – міжнародні фінансові організації, третій рівень – міжнародні організації, які встановлюють стандарти (рис. 1).

Вищим органом умовно можна вважати зустрічі глав держав Групи 20 (G-20). Рішення про організацію міжнародного форуму G-20 було прийнято на зустрічі міністрів фінансів і керівників центральних банків країн «Великої сімки» у Вашингтоні 25 вересня 1999 р.

Ідея створення G-20 обумовлена прийнятим на зустрічі лідерів «Великої сімки» в Кельні (Німеччина) в червні 1999 р. рішенням встановити неформальний механізм для діалогу з ключових питань економічної і фінансової політики між системоутворюючими країнами світу з метою досягнення стабільного і стійкого зростання світової економіки на благо всіх країн.

Засновницька конференція міністрів фінансів і керівників центральних банків G-20 відбулася 15-16 грудня 1999 р. в Берліні. Конференція визначила, що G-20 є неформальною організацією, яка об'єднує країни з різних регіонів світу і з різним рівнем економічного розвитку, а також провідні міжнародні фінансові організації на основі зацікавленості в колективному вирішенні найважливіших світових економічних і фінансових проблем.

Членами G-20 є Австралія, Аргентина, Бразилія, Великобританія, Індія, Індонезія, Італія, Канада, Китай, Південна Корея, Мексика, Німеччина, ПАР, Росія, Саудівська Аравія, США, Туреччина, Франція, Японія і Європейський союз. Постійними учасниками зустрічей G-20 є МВФ, Європейський центральний банк і Світовий банк. Всього на країни G-20 припадає понад 85 % світового ВВП, 80 % світової торгівлі (включаючи внутрішню торгівлю у ЄС) та дві третини населення світу. Основна форма діяльності G-20 – щорічні зустрічі на рівні міністрів фінансів і голів центробанків. Зустрічі проходять в країні, яка є головою групи [1].

Рис. 1. Система міжнародних інститутів, які здійснюють регулювання світового фінансового ринку

Криза 2008 – 2009 рр. змусила змінити формат зустрічей, підняти їх на вищий рівень – глав держав. У листопаді 2008 р. відбулася перша зустріч глав держав і урядів G-20 у Вашингтоні (США), квітні 2009 р. – у Лондоні (Великобританія), вересні 2009 р. – у Піттсбурзі (США), червні 2010 р. – у Торонто (Канада), листопаді 2010 р. – у Сеулі (Південна Корея), листопаді 2011 р. – у Каннах (Франція), червні 2012 р. – у Лос-Кабосі (Мексика), вересні 2013 р. – у Санкт-Петербурзі (Росія), листопаді 2014 р. – у Брісбені (Австралія). У 2015 р. планується провести саміт глав держав G-20 у Стамбулі (Туреччина) [1].

На зустрічах G-20 приймаються глобальні рішення, підготовлені як національними регулятивними органами, так і міжнародними організаціями та структурами. Слід засвідчити двосторонній характер процесу прийняття рішень: вони детально розробляються за конкретними аспектами діяльності світової фінансової системи. На засіданнях G-20 формулюються завдання, які потім вирішують спеціалізовані організації.

Головними досягненнями G-20 в контексті боротьби із глобальною фінансово-економічною кризою 2008 – 2012 рр. стало реформування міжнародних фінансових інститутів, підвищення дисципліни та посилення нагляду за діяльністю національних фінансових інститутів і регуляторів; вдосконалення системи фінансового регулювання, перш за все, в країнах, де прогалини в регулюванні призвели до виникнення глобальної кризи [2, с. 6].

Другим щодо ієрархії органом, який вирішує загальні питання розвитку та реформування світової фінансової системи, є Рада з фінансової стабільності (Financial Stability Board – FSB). FSB утворила в 1999 р. Група 7 (G-7) як Форум з фінансової стабільності (Financial Stability Forum – FSF) з ініціативи президента Німецького федерального банку Х. Тітмайера. FSB включає представників національних економічних відомств, а також міжнародних економічних організацій (МВФ, Світового банку, ОЕСР, Європейської комісії, Банку міжнародних розрахунків) [3].

У квітні 2009 р. FSF був перейменований у FSB з розширенням кола країн внаслідок включення всіх учасників Групи 20 в результаті домовленості у березні 2009 р.

По суті, FSB є органом, який безпосередньо готує матеріали для G-20, аналізує результати реалізації її рішень, координує діяльність усіх національних та міжнародних учасників. Саме документи FSB становлять найбільший інтерес щодо оцінювання стану світової фінансової системи та її реформування.

Основні завдання FSB полягають у вдосконаленні функціонування фінансових ринків, зміцненні фінансової стабільності в усіх регіонах світу, зменшенні системного ризику шляхом інформаційного обміну та міжнародного співробітництва між національними та міжнародними органами нагляду, а також підтримці діяльності наглядових колегій.

Основними напрямками діяльності FSB є: регулювання діяльності системно значимих фінансових інститутів, в тому числі вдосконалення вимог до капіталу та режимів врегулювання неспроможності; регулювання тіньової банківської діяльності; реформування ринку позабіржових деривативів; вдосконалення практик матеріального стимулювання співробітників фінансових інститутів; зниження залежності від оцінок рейтингових агентств; створення Єдиного глобального коду юридичних осіб; моніторинг реалізації рекомендацій та впровадження стандартів [3].

Діяльність FSB у багатьох питаннях забезпечення фінансової стабільності принесла низку позитивних результатів, зокрема, в таких складних питаннях, як у рамках реалізації ініціативи в галузі подолання нестачі інформації (Data Gaps Initiative) або ж відстеження прихованих фінансових потоків, що мають дестабілізуючий вплив [4, с. 16].

Проте загалом вплив FSB має радше локальний характер і сконцентрований швидше на вирішенні низки найбільш проблемних спільних питань фінансового регулювання, аніж на комплексному макроекономічному розв'язанні проблеми забезпечення передумов для довготривалої платіжної стабільності. Такий підхід виправдовується тим, що в зазначеному механізмі беруть участь країни з надто значними розбіжностями в концептуальних підходах до побудови своїх фінансових систем і з різними рівнями досягнутого розвитку, в т.ч. в аспекті зрілості ринкових інституцій.

Другу й третю групи органів утворюють міжнародні економічні організації та міжнародні органи, які встановлюють на міжнародному рівні стандарти у фінансовій сфері.

Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund – IMF) є міжурядовою організацією, яка має статус спеціалізованого закладу ООН, що призначена для регулювання валютно-кредитних відносин між державами-членами та для фінансової допомоги їм через надання коротко- і середньострокових кредитів в іноземній валюті. Практичну діяльність IMF розпочав у 1947 р. IMF є інституційною основою світової валютної системи. Він підтримує стабільність у міжнародних валютних відносинах, сприяє економічному зростанню, розвитку міжнародної торгівлі, забезпеченню високого рівня зайнятості та доходу. На сьогодні членами IMF є 188 країн. Стратегію IMF визначають провідні країни світу, зокрема США, частка яких у загальній кількості голосів становить 17,7 % (кількість голосів, що надаються країні, пропорційна до суми внесених коштів). Україна стала членом IMF у 1992 р. з квотою менше як 1 % у загальному капіталі Фонду [5]. З 1994 р. Україна активно співпрацює з IMF, використовуючи його фінансові й технічні ресурси з метою досягнення макроекономічної стабілізації та створення необхідних передумов для проведення економічних реформ. Таке співробітництво здійснювалося переважно в рамках реалізації 7 спільних програм – STF (системна трансформаційна позика), «Стенд-бай» (стабілізаційна позика), Механізм розширеного фінансування (позика на підтримку розвитку), попереджувальний «Стенд-бай».

Після двох років «паузи» у відносинах з Україною 30 квітня 2014 р. Рада директорів IMF затвердила нову спільну програму «стенд-бай» на наступні два роки у сумі 17,1 млрд. дол. США, з яких у 2014 р. отримано два транші – 7 травня у розмірі 3,2 млрд. дол. США та 4 вересня у розмірі 1,4 млрд. дол. США. Програма IMF для України розроблена з метою забезпечення підтримки плану економічних реформ Уряду України, ефективна реалізація якого сприятиме відновленню макроекономічної та фінансової стабільності в державі, здійсненню структурної модернізації національної економіки, а також створенню надійного підґрунтя для подальшого економічного зростання.

Європейський банк реконструкції та розвитку (European Bank for Reconstruction and Development – EBRD) – міжнародний фінансово-кредитний інститут, який надає допомогу країнам від Центральної Європи до Центральної Азії для проведення ринкових реформ, активного інтегрування економік цих країн у міжнародні господарські зв'язки. EBRD створений в 1991 р. Акціонерами EBRD є 64 держави, Європейська комісія та Європейський інвестиційний банк.

EBRD працює лише на комерційних засадах. На відміну від МВФ, надає тільки цільові кредити під конкретні проекти приватним і державним структурам на потреби розвитку економіки. 60 % позичкових засобів спрямовуються у приватний і 40 % – у державний сектор [6]. Крім цільових кредитів, EBRD здійснює прямі інвестиції, а також надає технічну допомогу (консультації, курси навчання банкірів та менеджерів, допомога в організації систем розподілу продовольства). Спеціальних коштів для надання технічної допомоги EBRD не має, а залучає інші ресурси, в тому числі із створених у країнах ЄС спеціальних фондів, міжнародних організацій.

EBRD активно заохочує зростання приватного сектора у бізнесі та промисловості. Його діяльність тісно координується з діяльністю інших міжнародних організацій (таких як Світовий банк і Міжнародна фінансова корпорація) та двосторонніх донорів; одночасно він грає каталітичну роль у залученні додаткових приватних та державних фінансових ресурсів. В тому, що стосується приватного сектора, EBRD концентрує свою увагу на тих найважливіших сферах, де він може справити найбільший вплив, використовуючи обмежені ресурси. При безпосередньому фінансуванні EBRD намагається використати такі форми, які найкращим чином відповідають даному проекту, які включають довгострокове кредитування та внесок акціонерного капіталу. Як правило, проекти мають такі характеристики: загальна вартість проекту загалом перевищує 15 млн. дол. США; EBRD фінансує до 35 % загальної вартості проекту; фінансування не обов'язково має грошову форму, воно може бути і натуральним (машини, обладнання тощо) [6].

В Україні EBRD має дипломатичний статус і статус привілейованого кредитора. Спільні з EBRD проекти реалізуються переважно у сферах модернізації енергетичного сектора, транспортної та міської інфраструктури, фінансування Програми модернізації заходів безпеки на українських АЕС.

Станом на кінець 2014 р. завершено реалізацію сімох спільних з EBRD проектів у державному секторі економіки України, суми позик EBRD в яких становлять 121,88 млн. дол. США та 400,75 млн. євро відповідно. На стадії реалізації знаходиться п'ять проектів EBRD у державному секторі економіки України на загальну суму 2070 млн. євро, з них сума позики EBRD становить 1905 млн. євро, на стадії підготовки та ініціювання знаходиться ще шість проектів, опрацьовується сім нових проектів. Крім того, EBRD збільшив обсяги фінансування у приватному секторі.

EBRD є адміністратором Чорнобильського фонду «Укриття» та Рахунку ядерної безпеки, з яких фінансується будівництво нового безпечного конфайнменту та сховища відпрацьованого ядерного палива. У грудні 2014 р. EBRD схвалив рішення щодо виділення додаткового фінансування для завершення будівництва конфайнменту на Чорнобильській атомній електростанції у розмірі 350 млн. євро. Ці кошти, спільно з очікуваною допомогою Великої сімки та Єврокомісії у розмірі 165 млн. євро, а також близько 100 млн. євро від інших донорів, мають покрити бюджетний дефіцит Чорнобильського проекту.

Базельський Комітет з питань банківського нагляду (Basel Committee on Banking Supervision – BCBS) при Банку міжнародних розрахунків (Bank for International Settlements – BIS) засновано в Базелі (Швейцарія) у 1974 р. центральними банками та органами нагляду держав Групи 10. Основне завдання BCBS полягає у впровадженні високих та єдиних стандартів у сфері банківського регулювання та нагляду. З цією метою BCBS випускає директиви та рекомендації для органів нагляду держав-членів. Зазначені рекомендації не є обов'язковими до виконання, проте, в більшості випадків знаходять своє відображення в національному законодавстві держав-членів (зокрема, «Базель I» запроваджено в більше ніж 100 країнах). В ЄС вони також використовуються для взаємної інтеграції держав-членів Союзу.

Основними документами Базельського комітету є Основні принципи ефективного нагляду 1997 р. (переглянуті в 2006 р.), «Базель I» 1988 р., «Базель II» 2004 р. та «Базель III» 2010 р.

Основні принципи ефективного нагляду разом із Методологічними роз'ясненнями використовуються близько 150 країнами світу як стандарти пруденційного регулювання і нагляду та покликані допомогти країнам оцінити якість їхніх систем нагляду та пруденційного регулювання, а також досягти базового рівня ефективної та надійної практики наглядової та регулятивної політики [7]. Зазначені принципи також використовуються МВФ та Світовим банком у контексті Програми оцінювання фінансового сектора з метою оцінювання поточної ситуації того, як та чи інша країна виконує ці принципи.

Рекомендації Базельського комітету, висвітлені у «Базель I», «Базель II» та «Базель III», спрямовані на посилення вимог до капіталу і ліквідності банків. Враховуючи минулий досвід з системою вимог «Базель I» та «Базель II», що підтвердив неспроможність Базельських стандартів вирішити всі

проблеми, а також відсутність універсальної та досконалої альтернативи, найближчими роками банківським установам знадобиться гнучкість для адаптації до подальших змін «Базель III».

Наразі банки вдаються до раціоналізації своїх бізнес-моделей, підвищують стандарти андеррайтингу, відмовляються від певних типів кредитування в цілому для забезпечення відповідності своєї операційної діяльності новим критеріям якості капіталу та ризикової складової операційної діяльності. Тому в контексті довгострокового кредитування, яке пов'язане із більш високим ступенем ризику, ніж коротко- та середньострокове, банки матимуть обмежені можливості.

Реалізація міжнародних стандартів достатності капіталу банку відповідно до рекомендацій створить додаткові стимули для зростання капіталізації вітчизняної банківської системи. Це дозволить збільшити ефективність і прозорість банківського бізнесу, підвищить інтерес до нього стратегічних інвесторів, сприятиме подальшому розвитку банківської системи та її прискореній інтеграції у світове співтовариство.

Міжнародна організація комісій з цінних паперів (International Organization of Securities Commissions – IOSCO) створена в 1974 р. як Міжамериканська асоціація комісій з цінних паперів. Ця організація, членами якої стали регулятивні органи фондових ринків країн-учасниць, на початку 90-х років виконувала в основному функції інформаційно-координуючого центру. В 1998 р. [8] Міжнародна організація комісій з цінних паперів розробила і затвердила 30 принципів регулювання ринків цінних паперів, які ґрунтуються на трьох основних засадах: захист інвесторів; забезпечення функціонування справедливого, ефективного і прозорого ринку; зменшення ризику. Принципи об'єднані у категорії, що регулюють діяльність установи, пов'язаної з ринком цінних паперів, саморегулювання, правозастосування, співробітництво у регулюванні, діяльність емітентів, колективне інвестування, діяльність ринкових посередників, вторинний ринок.

Наразі IOSCO – це впливова й авторитетна міжнародна організація, що координує діяльність світового ринку капіталів і поєднує комісії з цінних паперів більш, ніж 120 країн світу. Штаб-квартира IOSCO знаходиться у Монреалі (Канада). Головною метою IOSCO є співробітництво на шляху до впровадження високих стандартів регулювання в цілях підтримки справедливості та ефективності на ринках, обміну досвідом щодо регулювання національних ринків цінних паперів, міжнародних операцій з цінними паперами, взаємна допомога для забезпечення цілісності та ефективності ринків [8]. Україна є членом IOSCO з вересня 1996 р. Україна бере участь у роботі Європейського комітету і комітету нових ринків IOSCO, який визначає принципи діяльності й мінімальні стандарти нових ринків, готує програми навчання для персоналу та сприяє обміну інформацією і технологіями. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку приєдналася до Резолюцій IOSCO, включаючи, але не виключно, Резолюцію «Про відповідність основним принципам IOSCO щодо високих стандартів регулювання, співробітництва та взаємної підтримки», Резолюцію «Про затвердження принципів нагляду за електронними системами торгівлі похідними цінними паперами», Резолюцію «Про відмивання коштів», Резолюцію «Про транснаціональні порушення законодавства на ринку цінних паперів». Приєднання до Резолюцій IOSCO означає прийняття на себе Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку обов'язків щодо поступового запровадження світових стандартів регулювання ринку цінних паперів в Україні.

Міжнародна асоціація органів нагляду за страховою діяльністю (International Association of Insurance Supervision – IAIS) заснована у 1994 р. Членами IAIS є органи нагляду за страховою діяльністю майже 180 країн і юрисдикцій [9]. Завдання, які ставить перед собою IAIS, це – забезпечення кращого нагляду за діяльністю у сфері страхування як на рівні конкретної країни, так і на міжнародному рівні, з метою підтримки ефективних, законних, надійних та стабільних страхових ринків для забезпечення допомоги та захисту отримувачів полісів; об'єднання зусиль щодо розробки практичних стандартів для страхового нагляду, що мають бути визначені членами IAIS та використані ними під час їхньої діяльності; підтримання стосунків з іншими установами, що займаються аналогічним видом діяльності; забезпечення взаємної підтримки з метою збереження цілісності ринків; обмін важливою інформацією та досвідом з метою подальшого розвитку внутрішніх ринків страхування.

Діяльність IAIS передбачає: розробку міжнародних принципів, стандартів та управління страхуванням; забезпечення підтримки та вивчення документів, що стосуються страхового нагляду; організацію конференцій та семінарів для наглядачів за страхуванням. IAIS проводить щорічну конференцію, метою якої є обговорення проблемних аспектів розвитку страхування та його регулювання. У

конференціях беруть участь органи нагляду, представники страхового ринку та інші професіонали страхового бізнесу.

Компетентність IAIS є широко визнаною. IAIS розробила низку ключових принципів, які мають служити базовим орієнтовним показником для органів, що здійснюють нагляд за страховою діяльністю в усіх юрисдикціях. Ключові принципи були визначені і оприлюднені в жовтні 2003 р. у документі, який називається «Ключові принципи і методологія страхування». Згідно з зазначеними принципами цілком очевидно, що ефективний орган нагляду за страховою діяльністю повинен мати не тільки належну законодавчу базу, але й ресурси та навички для реалізації цієї концептуальної основи.

IAIS очолює Виконавчий комітет, члени якого представляють різні географічні регіони. Діяльність Виконавчого комітету підтримується трьома іншими комітетами: Технічним комітетом, Комітетом з питань відсталих ринків та Планово-фінансовим комітетом. Робота цих комітетів забезпечується одинадцятьма підкомітетами. Діяльність IAIS підтримує Секретаріат, що знаходиться у центрі міжнародних розрахунків, розташованому у Базелі (Швейцарія) [9].

З 2003 р. Україна набула членства в IAIS. Членство в IAIS забезпечує значно серйозніший рівень представництва України на міжнародному рівні, інформування світової громадськості про стан реформування страхового сектора України та розширює можливості залучення міжнародних інвесторів до українського ринку, а також відкриває повний доступ до бази даних IAIS, можливість налагодження тісної співпраці з іншими членами асоціації та участі у розробці нових міжнародних стандартів, принципів і документів з питань страхування. Крім того, IAIS підтримує контакти з органами, що здійснюють регулювання та нагляд за іншими, ніж страхування, ринками фінансових послуг. Завдяки членству в IAIS Україна отримала доступ до бази даних, яка містить інформацію про законодавство країн-членів IAIS. Ця інформація дає можливість порівняти страхове законодавство декількох країн в певних сферах, а також при розробці нормативно-правових документів врахувати стандарти та принципи, що розробляються IAIS [10, с. 6].

Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності (International Accounting Standard Board – IASB) створена у травні 2000 р. IASB є правонаступницею заснованого у 1973 р. Комітету з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standard Committee – IASC), який за роки свого існування видав 41 міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (сьогодні чинними з них є 32). До складу IASB входять представники більш ніж 100 країн [11]. У 2001 р. IASB взяв на себе відповідальність за встановлення і розробку бухгалтерських стандартів, які були визначені як International Financial Reporting Standards – IFRS (Міжнародні стандарти фінансової звітності). Перший стандарт IFRS 1 було затверджено 19 червня 2003 р. Він набув чинності зі звітності за періоди, починаючи з 2004 р. Всі чинні на 2000 р. стандарти IAS зберігають свою чинність та поступово замінюються стандартами IFRS. В широкому розумінні до поняття МСФЗ включаються як власне стандарти з назвою МСФЗ, так і раніше затверджені МСБО. З 2005 р. замість SIC-інтерпретацій IASB починає видавати інтерпретації IFRIC (International Financial Reporting Interpretation Committee). Крім того, видано окремий стандарт для звітності малого та середнього бізнесу (IFRS for SME).

Наближення української системи обліку до МСФЗ розпочалося в 1998 р. з прийняття урядом Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням МСБО. В 2007 р. Кабінетом Міністрів було затверджено стратегію застосування МСФЗ, в якій одним із головних напрямків було визначено законодавче регулювання порядку застосування міжнародних стандартів, зокрема з 2010 р. обов'язкове складення фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності згідно з міжнародними стандартами підприємствами-емітентами, цінні папери яких перебувають у лістингу організаторів торгівлі на фондовому ринку, банками і страховиками, за власним рішенням іншими емітентами цінних паперів і фінансовими установами.

У 2010 р. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку затвердила Порядок заповнення форм розкриття інформації та змін до них емітентами акцій та облігацій підприємств, які знаходяться у лістингу організатора торгівлі, в якому зазначено про обов'язковість додаткового розкриття публічними акціонерними товариствами інформації про свою діяльність на основі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, який набув чинності з 01.01.2011 р.

В червні 2011 р. Верховна Рада прийняла зміни до Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», які набули чинності з 2012 р. Відповідно до цих змін публічні акціонерні товариства та фінансові установи повинні подавати звіти за МСФЗ.

Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering – FATF) – міжурядова організація, яка розробляє стандарти та сприяє ефективній імплементації правових, регуляторних та оперативних заходів боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму і фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, та інших загроз цілісності фінансової системи. FATF була утворена на саміті країн великої сімки у Парижі в 1989 р. Тоді до організації входило 16 країн. Нині до складу FATF входить 34 країни. До FATF приєдналися понад 20 спостерігачів: п'ять регіональних організацій за типом FATF та понад 15 інших міжнародних органів [12]. Штаб-квартира FATF розташована у будівлі ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку) у Парижі. FATF підтримує зв'язки з ООН, Радою Європи, Світовим банком, Європейським банком реконструкції та розвитку, Міжнародним валютним фондом, Інтерполом, Радою з митного співробітництва та іншими міжнародними організаціями.

У 1990 р. FATF прийняла Сорок Рекомендацій, які були переглянуті в 1996 та 2003 рр. Вони акумулювали кращий світовий досвід у боротьбі з легалізацією злочинних доходів і фінансуванням тероризму та визначають основні принципи побудови системи запобігання цим явищам. Слід зазначити, що відповідні Рекомендації обов'язкові до виконання державами-членами FATF і мають рекомендаційний характер для інших держав. На сьогодні Рекомендацій FATF дотримуються майже 160 країн світу. Не залишилась поза увагою і сфера боротьби з фінансуванням тероризму. У 2001 р. FATF прийняла Вісім спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму. У 2005 р. ці рекомендації були доповнені новою, дев'ятою.

Стандарти FATF стали основою для вдосконалення національного законодавства багатьох країн. До початку нового століття Україна не мала належної системи боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, адже тодішня практика лише частково відповідала окремим Рекомендаціям FATF. У вересні 2001 р. на Пленарному засіданні FATF було прийнято рішення про внесення України до переліку країн і територій, що не співпрацюють у сфері боротьби з відмиванням доходів, здобутих злочинним шляхом, – так званого «чорного списку». Основною причиною такого рішення була відсутність законодавчої бази, необхідної для ефективної протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, і підрозділу фінансової розвідки, відповідального за одержання, аналіз і передачу до компетентних правоохоронних органів повідомлень про підозрілі операції та іншої інформації щодо потенційного відмивання грошей і фінансування тероризму.

У 2002 р. Україна прийняла Закон про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, який після набуття чинності у червні 2003 р. став фундаментом для створення національної системи протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. У вересні 2003 р. в рамках другого раунду оцінок MONEYVAL Україну відвідала Група експертів MONEYVAL разом із представником FATF, яка констатувала значний прогрес України в розбудові національної системи боротьби з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму. Аналогічні висновки зробили експерти Європейської Контрольної Групи FATF у січні 2004 р. під час візиту в Україну.

З огляду на виконання Україною взятих на себе зобов'язань у лютому 2004 р. її було виключено із «чорного списку» FATF. Такий крок засвідчив прогрес України в побудові національної системи боротьби з відмиванням доходів і фінансуванням тероризму, а також прагнення до світових стандартів.

У січні 2005 р. Україну відвідали представники Спеціального комітету експертів з питань оцінювання заходів боротьби з відмиванням коштів (MONEYVAL), а в травні – міся Міжнародного Валютного Фонду, які також підтвердили прогрес України в цій сфері. У червні 2005 р. в рамках проекту MOFI-UA за сприяння Ради Європи Україна стала першою з держав, які не є членами Європейського Союзу, але приєдналися до проекту захищеної мережі FIU.net. – системи обміну даними між фінансовими розвідками Європейського Союзу. Усе це свідчить про те, що Україна в стислі терміни досягла значних успіхів у створенні законодавчої бази та запровадженні необхідної інфраструктури, що визнано міжнародним співтовариством.

За останні роки завдяки діяльності провідних міжнародних організацій та форумів досягнутий помітний прогрес у формуванні механізмів глобального регулювання фінансового ринку, які сприяють зменшенню ризиків нестабільності та регулювання диспропорційності у світовій економіці.

Висновки. Розвиток регулювання вітчизняного фінансового ринку потребує урахування нових підходів та основних складових перебудови регулювання, що нині відбувається у світі, які передбачають:

- уніфікацію процедур регулювання;
- впровадження нагляду, що базується на ризиках, та стандартизованих процедурах управління ризиками;
- посилення контролю за власниками та керівниками фінансових установ;
- активізацію участі об'єднань професійних учасників ринку у вирішенні проблем, що стримують розвиток фінансового ринку, у тому числі залучення їх ресурсів для фінансування діяльності регуляторних органів;
- здатність та готовність національних регуляторів до ефективної співпраці з міжнародними фінансовими органами та їх об'єднаннями;
- посилення боротьби з відмиванням грошей.

З огляду на це реформування регулювання на фінансовому ринку України повинне здійснюватися за чотирма основними напрямками:

- по-перше, шляхом уніфікації норм і правил державного регулювання на фінансовому ринку з поступовою концентрацією регуляторних функцій в одному державному органі;
- по-друге, відокремленням наглядових функцій від регуляторних та впровадженням системи пруденційного нагляду в усіх основних сегментах фінансового ринку;
- по-третє, підвищенням ролі саморегулювних організацій професійних учасників і встановленням їх більш тісного зв'язку регуляторними органами;
- по-четверте, суттєвим поліпшенням фінансування державних регуляторів, у тому числі з ринкових джерел.

Список використаної літератури

1. G-20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://g20.org/>
2. Розіт Т. В. Наднаціональні та національні органи регулювання світових фінансових ринків / Т. В. Розіт // Вісник НТУ «ХПІ». – № 67 (1040). – Х. : НТУ «ХПІ», 2013. – С. 3–10. – (Серія : Технічний прогрес і ефективність виробництва).
3. Financial Stability Board [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.financialstabilityboard.org/>
4. Сиденко В. Р. Регулювання платіжного балансу країни в умовах глобальної нестабільності / В. Р. Сиденко // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 3. – С. 7–19.
5. International Monetary Fund [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/index.htm>
6. European Bank for Reconstruction and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebrd.com/home>
7. Basel Committee on Banking Supervision [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/bcbs/about.htm>
8. International Organization of Securities Commissions [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.iosco.org/>
9. International Association of Insurance Supervision [Електронний ресурс]. – Режим доступу : iaisweb.org/
10. Філонюк О. Державне регулювання ринку страхових послуг із застосуванням міжнародних стандартів IAIS / О. Філонюк // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. – 2006. – № 89. – С. 4–6. – (Серія : Економіка).
11. International Accounting Standard Board – IASB [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ifrs.org/About-us/IASB/Pages/Home.aspx>
12. Financial Action Task Force on Money Laundering [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.fatf-gafi.org/

References

1. G-20 [Internet]. Available from: <<http://g20.org/>>
2. Rozit, T. V. (2013) Nadnacional'ni ta nacional'ni organy reguljuvannja svitovyh finansovyh rynkiv. *Visnyk NTU «HPI»*. Serija: *Tehnichnyj progres i efektyvnist' vyrobnyciva*. Kharkiv: NTU «HPI», 67 (1040), s. 3–10.
3. Financial Stability Board [Internet]. Available from: <<http://www.financialstabilityboard.org/>>
4. Sydenko, V. R. (2014) Reguljuvannja platizhnogo balansu krajiny v umovah globalnoi nestabil'nosti. *Ekonomika i prognozuvannja*, (3), s. 7–19.
5. International Monetary Fund [Internet]. Available from: <<http://www.imf.org/external/index.htm>>
6. European Bank for Reconstruction and Development [Internet]. Available from: <<http://www.ebrd.com/home>>
7. Basel Committee on Banking Supervision [Internet]. Available from: <<http://www.bis.org/bcbs/about.htm>>
8. International Organization of Securities Commissions [Internet]. Available from: <<https://www.iosco.org/>>
9. International Association of Insurance Supervision [Internet]. Available from: <iaisweb.org/>

10. Filonjuk, O. (2006) Derzhavne reguljuvannja rynku strahovyh poslug iz zastosuvannjam mizhnarodnyh standartiv IAIS. *Visnyk Kyi'vs'kogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Serija «Ekonomika»*, (89), s. 4–6.
11. International Accounting Standard Board – IASB [Internet]. Available from: <<http://www.ifrs.org/About-us/IASB/Pages/Home.aspx>>
12. Financial Action Task Force on Money Laundering [Internet]. Available from: <www.fatf-gafi.org/>

Zh. Garbar

THE SYSTEM OF REGULATORY INSTITUTIONS OF GLOBAL FINANCIAL MARKET

In the article the structure and main tasks of the system of supranational regulation of global financial market are revealed.

Established system of institutions regulating the global financial market is represented by three levels: the first level – the Group-20 and the Financial Stability Board, the second level – international financial organizations, the third level – international organizations that set standards.

It is proved that through the work of leading international organizations and forums a significant progress in the formation of mechanisms of global regulation of financial market that reduce the risk of instability and regulation of disproportionality in the world is made.

The approaches and main components of improving the system of regulation of domestic financial market are considered.

The directions of reforming the system of regulation of financial market of Ukraine are investigated.

Keywords: *financial market, regulatory system, levels of regulation, regulatory institutions, standards of regulation, government regulators, international organizations.*

Рецензенти: В. М. Бондаренко, д.е.н., доцент, завідувач кафедри маркетингу та реклами Вінницького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету; Р. В. Манн, д.е.н., професор, Черкаський державний технологічний університет.